

**TALABALAR KASBIY -PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINI
RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI USULLARI**

Ilmiy rahbar: Suropov Bahodir Maydanovich

p.f.d. (Dsc)

Muallif: Suyunova Latofat Husan qizi

Iqtisodiyot va Pedagogika universiteti pedagogika mutaxassisligi

magistratura 1-bosqich 707-25-guruh talabasi

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning samarali usullari, ularning nazariy asoslari hamda amaliy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, mustaqil ta'lim, amaliy mashg'ulotlar va innovatsion yondashuvlarning talabalarning kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Talabalarda pedagogik mahorat, kommunikativ kompetensiya, muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyati hamda kreativ fikrlashni rivojlantirishning samarali yo'llari ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari asosida talabalar kasbiy kompetensiyasini oshirish orqali ta'lim sifatini yaxshilash mumkinligi asoslab berilgan.*

***Kalit so'zlar:** kasbiy kompetensiya, pedagogik kompetensiya, ta'lim jarayoni, pedagogik mahorat, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, mustaqil ta'lim, amaliy ko'nikma, kreativ fikrlash, kommunikativ kompetensiya, pedagogik faoliyat, ta'lim sifati.*

***Annotation.** This article covers effective methods for the development of professional and pedagogical competence of students, their theoretical foundations and practical significance. Also, in the educational process, the role of modern pedagogical technologies, interactive methods, independent education, practical training and innovative approaches in the formation of professional knowledge, skills and qualifications of students is analyzed. Students are shown pedagogical*

skills, communicative competence, the ability to solve problem situations, as well as effective ways to develop creative thinking. Based on the results of the study, it is justified that it is possible to improve the quality of education by increasing the professional competence of students.

Keywords: *professional competence, pedagogical competence, educational process, pedagogical skill, interactive methods, innovative technologies, independent education, practical skills, creative thinking, communicative competence, pedagogical activity, educational quality.*

Аннотация. *В данной статье освещаются эффективные методы развития профессионально-педагогической компетентности студентов, их теоретические основы, а также практическое значение. Также проанализирована роль современных педагогических технологий, интерактивных методов, самостоятельного обучения, практических занятий и инновационных подходов в формировании профессиональных знаний, умений и навыков учащихся в образовательном процессе. Показаны эффективные пути развития у учащихся педагогических навыков, коммуникативной компетентности, умения решать проблемные ситуации, а также творческого мышления. На основе результатов исследования обосновано, что качество образования можно улучшить за счет повышения профессиональной компетентности учащихся.*

Ключевые слова: *профессиональная компетентность, педагогическая компетентность, образовательный процесс, педагогическое мастерство, интерактивные методы, инновационные технологии, самостоятельное обучение, практические навыки, креативное мышление, коммуникативная компетентность, педагогическая деятельность, качество образования.*

Kirish. *Hozirgi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida malakali, raqobatbardosh hamda zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega pedagog kadrlarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu jihatdan oliy ta'lim*

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

muassasalarida tahsil olayotgan talabalarning kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Chunki pedagogning nafaqat o'z fanini mukammal bilishi, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llay olishi, samarali muloqot olib borishi, ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil eta olishi ham uning kasbiy kompetensiyasini belgilovchi muhim omillardan sanaladi.

Talabalarning kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish jarayoni uzluksiz ta'lim tizimi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni ham shakllantirishni talab etadi. Bu jarayonda interfaol ta'lim metodlari, innovatsion yondashuvlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda mustaqil ta'limning o'rni katta hisoblanadi. Ayniqsa, talabalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va kasbiy mas'uliyatini rivojlantirish orqali ularning kelajakdagi pedagogik faoliyatiga puxta tayyorgarlik ko'rish imkoniyati yaratiladi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv sharoitida ta'lim sifatini oshirish bevosita pedagog kadrlarning kasbiy kompetensiyasiga bog'liqdir. Shu sababli talabalarda pedagogik kompetensiyalarni shakllantirishning samarali usullarini aniqlash, ularni amaliyotga tatbiq etish hamda bu orqali ta'lim samaradorligini oshirish muhim vazifa hisoblanadi. Ushbu ishning maqsadi talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning samarali usullarini o'rganish hamda ularni ta'lim

jarayonida qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili. Talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish masalasi ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan ilmiy jihatdan o'rganilgan. Ushbu tadqiqotlarda pedagogik kompetensiya tushunchasi, uning tarkibiy qismlari, shakllanish mexanizmlari hamda uni rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali metodlar keng yoritib berilgan. Pedagogik kompetensiya tushunchasi ilmiy adabiyotlarda pedagogning kasbiy faoliyatni samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka hamda shaxsiy sifatlar majmui sifatida talqin etiladi. Tadqiqotchilar bu kompetensiya tarkibiga metodik, kommunikativ, psixologik hamda axborot texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyalarini ham kiritadilar. Shuningdek, pedagogning kasbiy rivojlanishida refleksiya, o'z-o'zini rivojlantirish va innovatsion faoliyatga tayyorlik muhim omil sifatida ko'rsatib o'tiladi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda talabalar kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol ta'lim metodlarining ahamiyati alohida ta'kidlanadi. Xususan, muammoli ta'lim, key-stadi, loyiha metodi, debatlar hamda trening mashg'ulotlari talabalarning mustaqil fikrlashi, tahlil qilish qobiliyati va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shu bilan birga, ilmiy manbalarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ham pedagogik kompetensiyani rivojlantirishdagi o'rnini muhim ekanligi qayd etilgan. Raqamli ta'lim resurslari, masofaviy ta'lim platformalari hamda multimedia vositalari orqali talabalar bilimlarini mustahkamlash va ularning kasbiy tayyorgarligini oshirish imkoniyati kengayib borayotgani ta'kidlanadi. Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham pedagog kadrlar tayyorlash sifatini oshirish, ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish hamda talabalarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari o'rganilgan. Ushbu tadqiqotlarda talabalarning nazariy bilimlarini amaliyot bilan uyg'unlashtirish, pedagogik amaliyotning samaradorligini oshirish hamda mustaqil ta'limni to'g'ri tashkil etish muhim omillar sifatida ko'rsatib o'tilgan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish uchun ta'lim jarayonini zamonaviy talabalar asosida tashkil etish, innovatsion pedagogik texnologiyalardan

foydalanish hamda talabalarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Shu asosda aytish mumkinki, pedagogik kompetensiyani rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqotlar metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning samarali usullarini aniqlash hamda ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini o'rganishga qaratilgan ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida pedagogika, psixologiya hamda ta'lim texnologiyalariga oid ilmiy manbalarni tahlil qilish orqali mavzuning nazariy asoslari o'rganildi. Tadqiqot davomida tahlil va sintez metodlari orqali kasbiy-pedagogik kompetensiyaning mazmuni va tarkibiy qismlari umumlashtirildi. Kuzatish metodi yordamida talabalarning ta'lim jarayonidagi faolligi, ularning kasbiy ko'nikmalarni egallash darajasi hamda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi o'rganildi. Shuningdek, suhbat va so'rovnoma metodlari orqali talabalarning kasbiy rivojlanishga bo'lgan munosabati hamda ularning pedagogik faoliyatga tayyorgarlik darajasi aniqlashtirildi. Bundan tashqari, taqqoslash metodi orqali an'anaviy ta'lim usullari bilan zamonaviy pedagogik texnologiyalarning samaradorligi qiyosiy tahlil qilindi. Amaliy tajribalarni umumlashtirish metodi orqali esa talabalarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali yondashuvlar aniqlab olindi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv hamda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillariga asoslanildi. Ushbu yondashuvlar orqali talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ularning kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish imkoniyatlari o'rganildi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligi ilmiy manbalar tahlili, pedagogik kuzatishlar hamda olingan natijalarni umumlashtirish orqali ta'minlandi. Olingan natijalar asosida talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Natija va muhokama. Tadqiqot jarayonida talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar hamda interfaol ta'lim metodlaridan foydalanish ijobiy natijalar berishi aniqlandi. Xususan, amaliy mashg'ulotlar, muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan darslar hamda guruhli ishlash metodlari talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini, muloqot madaniyatini hamda kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi kuzatildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish talabalarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ularning bilimlarni o'zlashtirish samaradorligini kuchaytiradi. Ayniqsa, taqdimotlar, elektron resurslar va masofaviy ta'lim elementlaridan foydalanish orqali talabalarning mustaqil ishlash ko'nikmalari shakllanishi aniqlandi. Shuningdek, pedagogik kuzatishlar natijasida talabalarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi samarali hamkorlik muhim omil ekanligi tasdiqlandi. Ta'lim jarayonida qo'llanilgan interfaol metodlar talabalarning faolligini oshirib, ularning o'z fikrini erkin bayon etishiga hamda jamoa bilan ishlash ko'nikmalarining shakllanishiga yordam berdi. Muhokama jarayonida olingan natijalar ilmiy tadqiqotlar bilan solishtirilib, ularning o'xshash va farqli jihatlari tahlil qilindi. Natijalarga asoslanib aytish

mumkinki, talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish uchun ta'lim jarayonini amaliyot bilan uyg'unlashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish hamda talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olish muhim hisoblanadi. Umuman olganda, olib borilgan tadqiqotlar natijalari talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishga, bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini mustahkamlashga hamda ularning kelajakdagi pedagogik faoliyatida samarali ishlashiga zamin yaratishini ko'rsatdi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish bugungi ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, talabalarning kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol ta'lim metodlari hamda amaliy mashg'ulotlardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, talabalarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda ularning mustaqil ta'lim faoliyatini to'g'ri tashkil etish, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish hamda pedagogik amaliyot bilan nazariy bilimlar uyg'unligini ta'minlash zarurligi aniqlandi. Bu esa o'z navbatida bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning faolligini oshiradi, ularning kasbiy faoliyatga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi hamda ta'lim samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi samarali hamkorlik ham muhim omillardan biri ekanligi o'z tasdig'ini topdi. Kelgusida talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini yanada rivojlantirish uchun ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish hamda talabalarning individual qobiliyatlarini qo'llab-quvvatlash maqsadga muvofiq hisoblanadi. Umuman olganda, talabalar kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish orqali ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlash hamda zamonaviy ta'lim talablariga javob beradigan mutaxassislarni shakllantirish imkoniyati yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muslimov N.A. *Kasbiy ta'lim pedagogikasi*. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
2. Xodjayev B.X. *Pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent: Sano-standart, 2018.
3. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2016.
4. Azizxo'jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent, 2019.
5. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Iste'dod, 2020.
6. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. *Pedagogik texnologiya asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2014.
7. Ochilov M. *Yangi pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Aloqachi, 2015.
8. Quronov M. *Kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'limni tashkil etish*. – Toshkent, 2021.
9. Rasulov A. *Pedagogik mahorat va kompetensiya*. – Toshkent: Tafakkur, 2018.
10. Sharipov Sh.S. *Kasbiy kompetentlik asoslari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.